

РІВЕНЬ СОЦІАЛЬНОГО ІНТЕЛЕКТУ ЯК ФАКТОР ПОЛІТИЧНОЇ АКТИВНОСТІ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Постановка проблеми. Важливим чинником розбудови кожної держави є політична активність її громадян, тобто свідоме ставлення до політичних явищ і процесів, прагнення брати участь у політичному житті, вміння демократичним шляхом відстоювати свої права. В умовах розвитку сучасного українського суспільства, яке перебуває в перехідному (або кризовому) стані, особливе занепокоєння викликає аполітичність більшості громадян, а саме відсутність інтересу до політики, відмова від політичної участі, нерозуміння свого місця і своєї ролі в політичному житті країни. Тому важливого значення набуває проблема аналізу витоків політичної пасивності, а також чинників формування політичної активності, передусім у молодого покоління, адже молодь – це та частина нації, яка визначатиме розвиток Української держави в наступні десятиліття.

Дослідженням політичної активності стали займатися в Україні лише з середини 1990-х рр., коли розпочався процес зниження громадської активності після перших років існування незалежної держави. Поряд з соціологами і політологами феноменом політичної активності зацікавилися і психологи. Був проведений аналіз змісту понять „соціальність”, „політичність”, „політична активність” [7], виділені критерії політичної активності [3], описані форми участі в політичному житті [1,7]. Дослідники Інституту соціальної та політичної психології АПН України та його філій встановили ряд психологічних чинників політичної активності молоді. Був виявлений зв'язок між політичною активністю і когнітивно-стильовими особливостями людини [7]. Когнітивний стиль політично активної молоді характеризується пластичністю, чутливістю до змін, здатністю оцінювати політичні події на основі аналізу інформації з різних джерел. Виявлені когнітивні особливості позитивно корелюють з духовною та емоційною зрілістю і високим рівнем політичної свідомості [2]. Встановлено також, що серед політично активних переважають особистості з високими показниками організаторських і комунікативних здібностей, з адекватною самооцінкою, низьким рівнем тривожності, впевнені у власних силах, життєво активні, з високими показниками соціального інтелекту, переважно екстраверти [2,5,6]. Не виявлено однозначного зв'язку між політичною активністю і типом поведінки в конфліктній ситуації [3,6]. В центрі уваги дослідників опинилася і та частина політично активної молоді, яка дотримується радикальних політичних поглядів. З'ясувалося, що для неї характерний високий рівень особистісної тривожності,

екстраверсії, наявність акцентуацій характеру (88% респондентів) переважно по гіпертимному та емотивному типу, завищена самооцінка, ригідність, загострення почуття обов'язку [6]. Ряд досліджень був спрямований на аналіз феномену абсентеїзму молодих людей, тобто байдужості до політичних подій, відмови від участі у соціально-політичних процесах.

Незважаючи на проведену дослідницьку роботу, аналіз психологічних чинників політичної активності не можна вважати глибоким. Більшість дослідників обмежуються лише констатацією зв'язку між політичною активністю і певними соціальними і психологічними характеристиками особистості, не розкриваючи механізму впливу останніх на прояви політичної активності.

Враховуючи зв'язок між політичною активністю і соціальною зрілістю людини, слід звернути особливу увагу на чинники формування соціальної зрілості, які впливають на становлення світогляду, політичної свідомості і самосвідомості. Одним із факторів соціальної зрілості є високий рівень розвитку соціального інтелекту. Для того, щоб з'ясувати особливості впливу соціального інтелекту на політичну активність, було проведено пілотажне дослідження, метою якого було: 1) виявлення показників політичної активності студентської молоді Чернігіва; 2) встановлення тенденцій взаємозв'язку між рівнем соціального інтелекту і політичною активністю.

Методика та організація дослідження. Об'єктом дослідження виступали 53 студента (14 хлопців і 39 дівчат) історичного факультету Чернігівського державного педагогічного університету імені Т.Г.Шевченка віком 19-20 років. Дослідження проводилося анонімно. Показник політичної активності визначався за допомогою анкетування. Критерієм політичної активності було обрано: сформованість політичного світогляду і свідома участь у політичних процесах. Відповідно, критерієм політичної пасивності виступала незацікавленість політичним життям, необізнаність в політичних подіях і явищах, байдуже ставлення до політики, низький рівень політичної участі, або активна політична поведінка, яка не ґрунтується на розумінні політики. Рівень соціального інтелекту встановлювався за допомогою опитувальника СОІНТ-2 [4], який складається з 43 пар тверджень, що відповідають 43 конструктам комунікативної компетентності. Сумма балів по всіх конструктах і стала показником соціального інтелекту.

Результати дослідження. Одержані результати були піддані математико-статистичній обробці, що дозволило визначити ряд тенденцій.

1. Студентська молодь Чернігова є, в цілому, політично неактивною. Лише 15% респондентів продемонстрували середній і високий рівень зацікавленості і обізнаності сучасними політичними явищами і процесами, а також намір безпосередньо брати участь в політичному житті. В свою чергу,

група політично неактивної молоді теж неоднорідна: частина її представників вказує на байдуже ставлення до політики, частина має песимістичні настрої щодо можливості позитивних суспільних змін. Нарешті, занепокоєння викликає та частина політично неактивної молоді, для якої характерна необізнаність і негативне ставлення до політики, і яка вважає, що найдієвішими є радикальні форми участі в політичному житті.

2. Студенти вважають себе найбільш обізнаними в політиці України (74% респондентів). Дещо нижче оцінюють вони свою проінформованість в особливостях політичного життя інших країн світу (43%), в тому числі країн СНД (38%), а також в політиці місцевих органів влади і самоврядування (43%).

3. Неоднозначним є емоційне ставлення до політики і політичних діячів. 36% респондентів вказали на своє негативне ставлення до політичних процесів, обравши варіанти відповідей „Політика – це брудна справа” і „Не вірю, що партії та їх лідери можуть щось змінити на краще”. Враховуючи певну зацікавленість і обізнаність в політиці частини респондентів, які потрапили до цієї групи, можна говорити про певну зневіру студентської молоді в можливість особистого впливу на хід суспільно-політичного процесу, про втрату суб’єктивного контролю за політичними подіями, що відбуваються. Байдуже ставлення до політики і повну незацікавленість політичним життям продемонстрували 6% респондентів. Чверть опитаних (25%) виявили інтерес до діяльності окремих політичних діячів, вказавши на свою байдужість стосовно інших суб’єктів політики і політичного життя в цілому. Позитивне ставлення до політики, певну довіру до політичних діячів було встановлено у 19% респондентів. Лише 2% опитаних виявили намір в майбутньому активно включитися в політичну діяльність.

4. Аналіз поведінкового компоненту політичної активності дозволяє виявити ті різновиди політичної участі, яким студентська молодь надає перевагу. Основним джерелом одержання політичної інформації виступає телебачення і радіо: 55% респондентів вказали на вплив цих ЗМК на їх проінформованість в політиці. 42% опитаних активно обговорюють політичні проблеми України і світу у побуті (в сім’ї, колі друзів, знайомих). До періодичних видань політичного змісту в пошуках інформації звертається лише 17% студентів. Більше половини студентської молоді (60%) беруть участь у політичних виборах, висловивши намір робити це і в майбутньому. Студенти Чернігова не схильні до участі в масових політичних акціях (демонстраціях, мітингах, пікетуваннях, голодуваннях): лише 2% опитаних вказали на свій досвід участі в подібних заходах. Студенти майже не беруть участі в роботі політичних партій і громадських організацій політичного змісту. Лише 11% респондентів засвідчили свою участь у роботі партій, проте невідомо наскільки

їх політична діяльність є активною. Ще менше студентів (4%) задіяні в роботі громадських організацій політичної спрямованості.

5. Виявилася цікавою оцінка можливості впливу різних форм політичної участі на соціально-політичну ситуацію в країні. Переважна більшість студентів (90%) вважають обговорення політичних проблем у побуті малоефективним засобом впливу на політичне життя. Невисоко цінується також можливість розширити своє розуміння політики і ходу політичного процесу за допомогою ЗМК: лише 38% респондентів висловилися за доцільність прослуховування теле- і радіопрограм політичної тематики, а 23% вказали на необхідність читання періодичних видань. Як зазначалося, найдієвішою формою участі у політичному житті студентська молодь вважає вибори. 68% студентів оцінили участь у політичних виборах як найкращий засіб безпосереднього впливу на політичне життя. Більша частина респондентів позитивно ставиться до роботи політичних партій (60%) і громадських організацій політичного змісту (49%), вважаючи їх діяльність ефективною. Частина студентської молоді схвально оцінює також участь у масових політичних акціях: 38% опитаних вважають їх важливим чинником впливу на політику. 25% студентів вказали на можливість своєї участі в стихійних виступах проти опозиційних сил.

6. Був встановлений зв'язок між політичною активністю і рівнем соціального інтелекту. У політично активній студентській молоді його показник становить 145 балів, в той час як по загальній виборці – 138 балів.

7. Не виявлено істотних відмінностей в проявах політичної активності між двома групами студентської молоді: групою, яка має показник соціального інтелекту вище середнього, і групою, в якій показник соціального інтелекту є нижчим за середній. Єдине, на що можна вказати: молодь з дещо вищим рівнем соціального інтелекту (до цієї групи потрапило 75% політично активної молоді) активніше включається в комунікативний процес, пов'язаний з політикою (обговорення політичних проблем у побуті, пошук інформації в ЗМК, діяльність в політичних партіях і громадських організаціях). Відповідно, ця група молоді позитивніше ставиться до тих форм політичної участі, які передбачають безпосередню взаємодію з іншими людьми. В свою чергу, група студентської молоді з нижчим рівнем соціального інтелекту віддає перевагу радикальнішим формам політичної участі: мітингам, демонстраціям, пікетуванням, голодуванням.

Висновки. Низький рівень політичної активності студентської молоді Чернігова не є явищем, характерним виключно для нашого регіону. Подібна тенденція спостерігається по всій Україні, зокрема на Львівщині, яка завжди відзначалася високим рівнем політичності населення. Пояснити політичну пасивність громадян України можна лише через глибокий аналіз чинників, які її

обумовлюють. Сформувати активну позицію щодо політики і політичного життя неможливо без знання витоків політичності. Тому подальша робота психологів має бути спрямована не лише на встановлення зв'язку між політичною активністю і вже сформованими психологічними особливостями людини, а на виявлення механізму впливу останніх на політичну свідомість і поведінку.

Література:

1. Головатий М.Ф. Політична психологія: Навчальний посібник. – К., 2001.
2. Грабовська С.Л. Начерки психологічного портрета політично заангажованої студентської молоді // проблеми політичної психології та її роль у становленні громадянина Української держави. – К., 1997
3. Грабовська С.Л. Психологічні чинники політичної активності молоді // Наукові студії з політичної психології, вип. 2: Матеріали звітн. наук. сесії наук.-практ. Центру політичної психології АПН України, 28-29 лютого 1996 р. / Редкол.: М.М. Слюсаревський (головн.ред.) та ін. – К., 1996.
4. Калина Н.Ф. Диагностика социального интеллекта личности // Журнал практикующего психолога. – 1999. - №5. – С.159-178.
5. Корнієнко І.Є. Учнівська молодь і соціально-психологічні аспекти політичної діяльності // Практична психологія та соціальна робота. – 1999. - №1. – С.35-37.
6. Мар'єнко Б.С. Соціально психологічний аспект політичної активності студентської молоді // Наукові студії з соціальної та політичної психології: Зб. статей / АПН України. Інститут соціальної та політичної психології; Редкол.: С.Д. Максименко, М.М. Слюсаревський та ін. – К., 1999.
7. Психологія масової політичної свідомості та поведінки / Від. ред. В.О. Васютинський. – К., 1997.
8. Студеникин А.А. Влияние когнитивно-стилевых особенностей личности на формируемый ею образ политической действительности // Проблеми політичної психології та її роль у становленні громадянина Української держави: Матеріали Другої всеукраїнської наукової конференції, 13-14 листопада 1997 р. – К., 1997.